

САВА ВУКОСАВЉЕВ (1914, Пашићево / Змајево–1996, Нови Сад)

Сава Вукосављев је вишеструко значајна личност за културу и културну историју Војводине. Био је учитељ, теоретичар музике, музички педагог, композитор, диригент, мелограф, тамбураш и организатор музичког живота. Рођен је у години Првог светског рата 1914. у селу Змајеву код Врбаса, у Јужној Бачкој. Са девет година је почео да свира тамбуру чији звук га је потпуно очарао. Гимназију је похађао у Врбасу где се удружио са још неколико својих другова из околних места и они су направили ансамбл који је свирао на школским приредбама и излетима. Прелази у Сомбор 1929. године, град у којем културно-уметничка друштва делују врло активно, као што су српско, мађарско, немачко и хрватско певачко друштво, филхармонија, дувачки градски оркестар и слична. Завршио је чувену учитељску школу „Препарандија” у Сомбору 1935. године, а упоредо је похађао приватне часове виолионе код професора Антона Русњака у Музичкој школи Сомборског певачког друштва, док му је теорију музике предавао проф. др Људевит Киш, етномузиколог и диригент, који га је заједно са етномузикологом Винком Жгањецом заинтересовао још у младим његовим данима за записивање народних песама. За време школовања Вукосављев је, као веома музички надарен ђак, дириговао школским хором и оркестром, а био је и председник литерарне секције „Ђорђе Натошевић”. Свестраност и разноликост бављења музиком кроз различите профиле му ни тада, а испоставиће се ни касније, није мањкала, те је био члан Сомборске филхармоније, као и дувачког оркестра Соколског друштва у Сомбору. По завршетку Учитељске школе, ангажован је као учитељ у околним бачким селима Купусини, Бачком Моноштору и родном Пашићеву (данас је то Змајево). Вукосављев је организовао и аматерске представе, приредбе, као и балове уз позивнице. У представама су играли глумци, учитељи, а понекад и ђаци, а оне су одржаване у локалним кафанама и садржале су често песме и плесове, оних мелодија које су биле омиљене народу. Да би извели неку већу представу, главни ансамбл је често позивао локални црквени хор да им се придружи, који је у Пашићеву све до почетка Другог светског рата водио др Васа Вуковић. За време рата културни живот је, сходно немилим новонасталим околностима, био у другом плану и одвијао се кроз друштвено користан рад у виду оснивања неких ad hoc ансамбала, састављених од приучених војника. Вукосављев је и на овом пољу остварио значајне резултате успевши да оснује неколико ансамбала у Стојнику, Мокрину, Зрењанину и другим местима. За време тока Народно ослободилачке борбе, Вукосављев је забележио и аранжирао бројне песме које је чуо на терену, које је касније објавио у збирци „Песме слободе”, а која се налази у антологији „Масовне радничке и партизанске песме” из 1972. године.

Вукосављев сам описује начин на који је долазио до новог музичког материјала за аранжирање за време рата: „У току рата није било музичке литературе и оно до чега се долазило није се најбоље могло користити. Био сам принуђен да се огледам као композитор. Брижљиво сам записивао партизанске песме које су певали борци наших јединица, као и старе револуционарне, па сам их користио за стварање већих музичких облика...”

Пред крај рата, Вукосављев одлази поново у Сомбор и тамо постаје уметнички директор неколико ансамбала. По ослобођењу, долази до оживљавања културних делатности на овим просторима и оним читаве

Југославије и Вукосављевић оснива дувачки оркестар у Апатину, са којим ће наступати на бројним свечаностима Армије у ослобођеним градовима. У овом периоду Вукосављевић ради на усавршавању свог музичког сазнања и одлази у Нови Сад, на убрзани једногодишњи курс за диригенте и на наставно-теоријски одсек у Музичкој школи „Исидор Бајић“, где му дириговање предаје Светолик Пашћан Којанов, а хармонију и контрапункт др Рикард Шварц. Вукосављевић похађа и наставно-теоријски одсек, где му дириговање, хармонију и контрапункт предаје композитор и диригент Војислав Илић, виолину Душан Илин, а теорију музике и солфеђо Антун Тот.

Након овог, за оно време изузетно озбиљног усавршавања свог дотадашњег знања у области музике и њене интерпретације, Вукосављевић активно учествује у оснивању и раду Новосадске филхармоније. Постаје од 1947. године референт за музику и шеф одељења за културу Повереништва за просвету и културу Главног извршног одбора Народне скупштине Војводине. Сава Вукосављевић одлази да ради у Радио-телевизију Нови Сад где остаје до пензије, а његов рад у овом периоду остаће забележен као веома значајан у свеукупној историји постојања ове институције.

Најзначајнија иницијатива Вукосављевића је оснивање Великог тамбурашког оркестра Радио Новог Сада 1957. године, ансамбла који је афирмисао, како Нови Сад тако и Војводину у тадашњој земљи и иностранству, а на његовом репертоару се налазила инструментална и вокално-инструментална музика свих народа и народности Војводине, Косова и других република бивше земље. Осим у бившој Југославији, Велики тамбурашки оркестар Радио-телевизије Нови Сад гостовао је у Француској, Италији, САД и Канади, Мађарској, Либији и другим земљама. У овом оркестру су свирали најбољи тамбураши на овим просторима, као што су Александар Аранички, Славко Суботин, Матија Перовић и нарочито међународно познати легендарни Јаника Балаж. Озбиљан и посвећен теоријски рад на изучавању тамбуре, као инструмента и њеног начина свирања огледао се и кроз писање уџбеника о тамбури заједно са композиторима и музичким уредницима Исидором Хаднађевим и Бранком Ченејцем. Ово капитално дело је објављено у шест књига и названо је „Школа тамбуре војвођанског система“. У првој књизи је реч о историјату овог инструмента, затим основна знања у погледу теорије музике и штимовања, као и технике свирања. У наредних пет књига објављена је својеврсна антологија композиција које су намењене свирању на тамбури и у тамбурашким оркестрима, а распоређене су хијерархијски, од оних најједноставнијих, до најкомплекснијих, писаних за тамбурашке оркестре. За живота је написао и својеврстан уџбеник „Војвођанска тамбура“, у издању Матице српске из 1990. године.

Кроз своје композиције Сава Вукосављевић је желео [а данас ће многи музички стручњаци са правом рећи да је и успео] да приближи тамбуру као инструмент народу, да се народ саживи са овим инструментом и свим оним што његов звук пружа. Тако је Вукосављевић посвећено компоновао и аранжирао постојеће мелодије и давао им тематско значење које је увек било уско везано за рад у пољу, жито, салаше и друге теме везане за Војводину. Тако знамо за познате композиције „Жетелачка песма“, „У Банату жито више главе“, „Дудови“, „Јарко сунце одскочило“ и многе друге.

Веома посвећено и интензивно се бавио мелографским радом и забележио је преко хиљаду градских песама, народних песама и игара. Ове записе је касније користио за компоновање музичких аранжмана, најчешће за тамбурашки оркестар. Резултате својих истраживања Вукосављев је представљао научним круговима на Конгресу фолклориста Југославије, на Бледу 1959. године, на Међународном симпозијуму за проучавање радничке масовне песме у Велењу 1965. године. У библиографији Саве Вукосављева наводи се да је он аутор 50 оригиналних композиција, око 4.000 аранжмана композиција домаћих аутора. Својим уметничким залагањем Вукосављев је остварио више циљева, а најважнији је онај који је и сам својевремено истицао, а то је учествовање у ширењу националних и интернационалних веза путем музике.

Од његове ауторске музике треба напоменути следеће композиције: Увертира „Мачва”, „Мађарска рапсодија”, „Сремска рапсодија”. Свита за тамбурашки оркестар „У Руми на Брегу”, „Елегија”, „Романса”, „Балада”, „Успаванка”, „Скерцо”, „Кончертино за брач и тамбурашки оркестар”, „Кончертино за самицу и тамбурашки оркестар”.

Мање је познато да је компоновао и оригиналне соло-песме као што су: „Да се повеземо”, „Дођи, драга”, „Шлингераји”, „Клупа под дудом”, „Пред спомеником Паје Коларића”, „Главу горе, пријатељу”, „Срце”, „Шуморе мутне воде”, „Ноћас певај”, „Еј, да могу”, „Звона”, „Развило се коло Војводином”, „Славонија”, „Кад је моја бака била млада”, „Чергарска сета”, „Давне гугутке”, „Реке и ја”, „Тако ће и бити”, „Фијакериста” на стихове Павла Блажека, Анте Гардаша, Веље Суботића и других.

Написао је и неколико дела за симфонијски оркестар: „Војвођанска рапсодија”, „Војвођански партизани” и „Кончертино за хармонику и оркестар”. Значајан је његов рад и на пољу музичке педагогије за децу и младе. Вукосављев је аутор уџбеника збирке песама за децу предшколског узраста под називом „Весели полетарци”. Текстови [који су искоришћени како би деца лакше памтила вежбе које решавају неки проблем технике извођења на тамбури] су веома квалитетни, а писали су их неки од наших најпознатијих песника, као што су Јован Јовановић Змај, Мира Алечковић и други.

Вукосављев је био дугогодишњи председник Савеза музичких друштава Војводине, потпредседник Савеза музичких друштава Србије, почасни председник Удружења музичких уметника Југославије, као и један од оснивача престижног Фестивала тамбурашке гласбе у Осијеку, а заједно са проф. Антоном Еберстом, директором уметничке продукције Радија Нови Сад, био је покретач и оснивач међународног Фестивала подунавских земаља „Ој, Дунаве, Дунаве плави”. Такође, покретач је оснивања Фестивала музичких друштава Војводине у Руми, Музичког фестивала деце у Сомбору, Фестивала музичких традиција Војводине у Вршцу и многих других.

За заслуге на пољу ширења културно-уметничких вредности Војводине, али и Југославије, Вукосављев је награђен бројним наградама и признањима: Орден заслуга за народ са сребрним зрацима, Орден рада за златним венцем, Искру културе КПЗ Војводине, Златну значку Савеза аматера Србије, Октобарску награду и Повељу Града Новог Сада, Повељу Савеза бораца Војводине, Повељу

Матице исељеника и друге. Колеге су га нарочито цениле јер је био свестран, предусретљив и залагао се, како за афирмацију уметничких вредности тако и за бољи положај музичара у друштву.

Сава Вукосављевић је умро у Новом Саду 1996. године, не испунивши животну жељу и своју личну мисију да тамбуру уврсти у званичан образовни систем. Данас се у погледу овога дешавају разни напори појединаца и појединих удружења, на челу са професором Зораном Мулићем са Академије уметности у Новом Саду, а кровна организација која делује у овом правцу је Тамбурашки центар Новог Сада који води Зоран Бугарски, садашњи шеф Великог тамбурашког оркестра Војводине. Један сектор овог центра носи име „Сава Вукосављевић”, по овом значајном уметнику и културном посленику Војводине.

Културно уметничко друштво „Сава Вукосављевић” носи, такође, име овог уметника, а основано је у његовом родном Змајеву.

Музички примери:

Сава Вукосављевић, [„Кончертино за брач и тамбурашки оркестар”](#), Градски тамбурашки оркестар „Бранко Радичевић” (солиста: Иван Арсић, брач), Рума, 2014. године.

Сава Вукосављевић, [„Развило се коло Војводином”](#), Мушки хор Епархије сремске „Свети Николај” из Сремских Карловаца (диригент: Јован Пејић; солисти: Немања Миличевић, бас; Немања Лукић, тенор и Михал Лабат, тенор), Филолошка гимназија, Сремски Карловци, 2014. године.